

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

**‘N PRAKTIES-TEOLOGIESE ONDERSOEK NA DIE
INKLEDING VAN DIE EREDIENS MET DIE DOEL OM
DIE VERSKILLENDE GENERASIES IN ‘N
GESAMENTLIKE FAMILIE-EREDIENS AAN TE
SPREEK.**

DEUR

ELIZABETH CATHARINA WAGNER-FERREIRA

**VOORGELÊ TER VERVULLING VAN DIE VEREISTES
VIR DIE GRAAD**

PhD (PRAKTIESE TEOLOGIE)

AAN DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

STUDIELEIER: PROFESSOR CJA VOS

MEDE-STUDIELEIER: PROFESSOR HJC PIETERSE

APRIL 2008

INHOUDSOPGAWE

INLEIDING	7
1. KEUSE VIR DIE ONDERWERP	7
2. NAVORSINGSVRAAG.....	10
3. DOELSTELLING	10
4. METODE.....	12
5. VOORLOPIGE AFBAKENING	13
6. WOORDKEUSE.....	14
7. TEOLOGIESE FUNDERING.....	15
8. PROBLEEMSTELLING	16
9. DOELSTELLING	17
10. VERLOOP VAN DIE ONDERSOEK.....	17
HOOFSTUK 1 - FAMILIEBEDIENING IN DIE GEMEENTE – KOSEPTUELE	
RAAMWERK	18
1. “FAMILIE” EERDER AS “GESIN”.....	18
2. ’N DEFINISIE VIR “FAMILIE”	20
3. FAMILIES EN DIE BYBEL	24
4. KERK AS “FAMILIE”	29
5. FAMILIALE LEES VAN DIE BYBEL.....	33
6. DIE GEMEENTE	35
7. FAMILIEBEDIENING.....	36
8. PLEKVINDING VAN DIE JEUG IN DIE GEMEENTE.....	41
9. DIE INVLOED VAN DIE VERSKILLENDE GENERASIES OP DIE FAMILIE-EREDIENS.....	43
9.1. “G1” Generasie	45
9.2. “Silent” Generasie	46
9.3. “Baby Boomers”	47
9.4. “Generasie X”	49
9.5. “Millennium-generasie”.....	53
10. INTERGENERATIEWE BEDIENING	57

10.1.	Die behoeftes van die laerskool kind.....	60
10.2.	Eiesoortige behoeftes van die tiener	61
10.3.	Behoeftes van die ouers	64
10.3.1.	Ondersteuning.....	64
10.3.2.	Selfontwikkeling.....	69
10.3.3.	Familiestrukture ondersteun.....	71
11.	DIE ROL VAN DIE GEMEENTELEIERS.....	78
12.	FAMILIEBEDIENING BINNE DIE GEMEENTE KONTEKS.....	81
13.	FAMILIE-GEMEENTE PROJEK (FGP).....	82

HOOFSTUK 2 - TEOLOGIESE SKRYWE: EREDIENS EN PREDIKING –

	KONSEPTUELE SKRYWE.....	92
1.	DIE KERK	92
1.1.	Situasie in die gemeentes van die NG Kerk.....	93
1.2.	Definisie van die erediens	98
1.3.	Erediens as kunswerk	100
1.3.1.	Observasie.....	103
1.3.2.	Interpretasie	104
1.3.3.	Antisipasie	105
1.3.4.	Transformasie	106
1.4.	Verbruikersmentaliteit	106
1.5.	Kritiek teen die erediens.....	108
1.6.	Preekwerkgroepe.....	111
2.	LITURGIE.....	114
2.1.	Definisie van liturgie	114
2.2.	Faktore wat negatief op die liturgie kan inwerk	117
2.3.	Die geskiedenis van die liturgie.....	118
2.3.1.	Ou-Testamentiese Tempeldiens.....	118
2.3.2.	Sinagogediens	119
2.3.3.	Vroeë Kerk.....	120
2.3.4.	Reformasie.....	124
2.4.	Liturgie as die grondstruktuur van die erediens	127
2.4.1.	’n Raamwerk vir die erediens.....	130
2.4.2.	NG Kerk vandag	132

3.	DIE PLEK VAN DIE PREEK IN DIE LITURGIE.....	135
4.	SIMBOLE, METAFORE EN RITUELE	137
5.	VERNUWING IN DIE EREDIENS	140
5.1.	Wat word verstaan onder “vernuwing”?	140
5.2.	Waarom is vernuwing noodsaaklik?.....	143
5.3.	Vernuwing op ‘n dwaalspoor?.....	145
5.3.1.	Erediens.....	146
5.3.2.	Fundamentalisme	147
5.3.3.	Internet preke.....	148
5.4.	Vernuwing binne die gereformeerde spiritualiteit	149
5.5.	Vernuwing van lof en aanbidding	154
5.6.	Verskeie invloede op lof en aanbidding.....	157
5.6.1.	Die “praise and worship” beweging.....	157
5.6.2.	Die “seeker service”	158
5.6.3.	“Contemporary worship” musiek	158
5.6.4.	Ander strominge.....	159
5.6.5.	Verskillende generasies.....	159
5.7.	Vernuwing en luister.....	161
6.	DIE PREEK AS DIE HART VAN DIE EREDIENS	162
6.1.	Hermeneutiese verstaan van die konteks en die teks	165
6.2.	Die hermeneutiek van die hoorder	171
6.3.	Die hart van kommunikasie is dialoog.....	173
7.	PREEKE WAT MENSE AANSPREEK.....	176
8.	PREDIKING EN ERVARING.....	180
9.	PREDIKING IN ‘N WÊRELD MET BAIE KONFLIK	183
10.	VERSKILLENDE BENADERINGS RAKENDE DIE PREDIKING	183
10.1.	Preke wat kinders aanspreek.....	187
10.2.	Preke wat tieners en jongmense aanspreek	188
11.	DIE PERSOON EN PERSOONLIKHEID VAN DIE PREDIKER.....	191
12.	BEELDE VAN DIE PREDIKANTE.....	197
13.	SKRIFBESKOUIING VAN DIE PREDIKER.....	198
14.	SPIRITUALITEIT	200
14.1.	‘n Teologiese omskrywing van spiritualiteit	200
14.2.	Gereformeerde Spiritualiteit	206

14.3.	Verskillende vorme van spiritualiteit	211
14.4.	Die spiritualiteit van die leraar	212
HOOFSTUK 3 - KWALITATIEWE EMPIRIESE ONDERSOEK		214
1.	HOEKOM EMPIRIESE NAVORSING?	214
2.	VERLOOP VAN DIE EMPIRIESE GEDEELTE VAN DIE NAVORSING	216
3.	LYS VAN KONSEPTE.....	218
4.	OMSKRYWING VAN DIE KONSEPTE	218
4.1.	Verskillende generasies	219
4.2.	Preekwerkgroepe	220
4.3.	Persoon van die prediker	221
4.4.	Familie-erediens.....	222
4.5.	Prediking	223
4.6.	Musiek en sang	224
4.7.	Gereformeerde Spiritualiteit	225
5.	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN DIE KONSEPTE.....	226
6.	VERHOUDINGS OF RELASIES TUSSEN DIE KONSEPTE	227
7.	VRAE MET DIE OOG OP DIE HALFGESTRUKTUREERDE ONDERHOUDSKEDULE	229
8.	AGTERGROND INLIGTING VAN RESPONDENTE	230
8.1.	Agtergrond gegewens van die respondente van NG Gemeente A	231
8.2.	Agtergrond gegewens van die respondente van NG Gemeente B	239
9.	RESULTATE VOLGENS ELKE KONSEP	241
	Tabel 1: Musiek en sang	241
	Tabel 2: Preekwerkgroep.....	245
	Tabel 3: Liturgie	246
	Tabel 4: Prediking.....	248
	Tabel 5: NG Kerk	251
	Tabel 6: Persoon van die prediker	252
10.	SAMEVATTING	253

HOOFSTUK 4 - WISSELWERKING TUSSEN TEOLOGIESE	
KONSEPTUALISERING EN EMPIRIESE RESULTATE	
WAT UITLOOP OP 'N VOORGESTELDE	
PRAKTYKTEORIE	255
1. WISSELWERKING TUSSEN TEORIE EN PRAKTYK	255
1.1. Musiek en sang	255
1.2. Die preekwerkgroep met verskillende generasies.....	259
1.3. Persoon van die prediker	261
1.4. Aard van die Prediking	263
1.5. Liturgie	267
1.6. Gereformeerde Spiritualiteit	269
1.7. Die Familie-erediens	271
2. VOORGESTELDE PRAKTYKTEORIE: RAAMWERK.....	273
3. WERKING VAN DIE KONSEPTE EN HUL RELASIES.....	274
4. SLOT.....	274
5. VELDE VIR VERDERE NAVORSING.....	275
BIBLIOGRAFIE	277
SUMMARY	298
KEYWORDS.....	300

INLEIDING

1. KEUSE VIR DIE ONDERWERP

Na aanleiding van die studies wat die navorser gedoen het vir die graad: MA Teologie (Wagner-Ferreira 2005), was daar 'n behoefte geïdentifiseer met betrekking tot riglyne om 'n erediens as familie-erediens so in te klee dat die verskillende generasies in een gesamentlike erediens aangespreek word. Bogenoemde studie se bevindinge het die probleem wat nou verder ondersoek sal word, uitgewys.

Die missiologiese taak van die kerk is in die eerste plek om die kinders van die gemeente te evangeliseer (vgl. Nel & Thesnaar 2006). Daarna volg die mense buite die gemeente en dan die mense in ander lande.

Wanneer daar gewerk word met 'n inklusiewe gemeente model (vgl. Nel 1982) en beweer word dat die jeugbediening 'n integrale deel van die gemeente bediening is, kan 'n mens nie anders as om te dink aan familie-eredienste nie. Hierdie eredienste behoort intergeneratief te wees.

Vanuit die literatuurstudie is daar verskeie boeke wat die belangrikheid van die familie in die geloofsvorming van die kind beklemtoon. In aansluiting hierby is daar ook verskeie boeke en artikels geskryf wat daarop konsentreer om die kerk meer familie-vriendelik te maak. Die volgende is 'n paar van die boeke wat hierop betrekking het: *Family-based youth ministry* (De Vries 1994); *The family friendly church* (Freudenburg & Lawrence 1998); *Passing on the faith* (Strommen & Hardel 2000); *Jeug-bediening 'n Inklusiewe gemeentelike benadering* (Nel 2001b) en *Familie is 'n werkwoord* (Marais & Marais 2002). By die meeste van die bronne wat nagevors is, is daar op die kerk in die algemeen gekonsentreer. Daar is weining indien enige melding gemaak van die inrigting van die erediens.

Die erediens word as die hart van die gemeente beskou. Daarom het die navorser vervolgens literatuur begin bestudeer wat konsentreer op die erediens en liturgie in 'n poging om meer inligting rondom die inrigting van die erediens as familie-erediens te verkry. Die volgende artikels is onder andere geraadpleeg: Die erediens as 'n omvattende kunswerk – as Gesamtkunstwerk (Kloppers 2003); Homiletics as Theological discipline (Mueller & Graf 2005); Vastheid, variasie en kreatiwiteit in die liturgie (Müller 1987); Die implikasies van P. Ricoeur se handelings-teorie vir die homiletiek (Pieterse, Greyling & Janse van Rensburg 2004); Die rol van Godskennis in die ontmoetingsgebeure met God in die prediking (Pieterse 2005); Lof en aanbidding vernuwing in hoofstroom kerke (Serfontein 2005) en Empirical research in the field of Homiletics: asking for the hearers' voice (Stark 2005b).

Die volgende boeke en verhandelings rakende die erediens en liturgie is geraadpleeg: *Hoe lieflik is U woning* (Vos & Pieterse 1997); *I believe in preaching* (Stott 1982); *Die weg van de liturgie. Tradities, achtergronden, praktijk* (Oskamp & Schuman 1998); *Liturgie voorbij de Liturgiese Beweging* (Barnard 2006); *Preaching the Good News* (Sweazey 1976); Die homilie as wyse van eietydse prediking (Müller 1983); *Die erediens as fees* (Müller 1990); 'n Prakties-teologiese ondersoek na die vormgewing van die preek (Nel 1996); *Liturgy in a postmodern world* (Pecklers ed 2003); *Skrifverstaan en Prediking* (Pieterse 1979); *Proeven van de preek. Een praktisch-teologisch onderzoek naar de preek als Woord van God* (Stark 2005a); *Verwoording en prediking* (Pieterse 1986); *Prediking in 'n konteks van armoede* (Pieterse 2001); *Die Erediens* (Barnard 1981); *Beyond the Worship Wars. Building Vital and Faithful Worship* (Long 2001); *Theopoetry of the Psalms* (Vos 2005); *Vir die erediens 'n handleiding* (Clasen et al 2007) en *Handboek vir die erediens* (1991).

In hierdie bronne is daar verwys na die erediens, maar nie spesifiek na die familie-erediens (of gesinserediens) nie. Die behoefte om riglyne te vind vir 'n familie-erediens is dus nog nie aangespreek nie. Verder is daar 'n behoefte in gemeentes om die liturgie so aan te pas en te vernuwe dat dit die jongmense

en kinders ook sal aanspreek. In 'n soeke na die vernuwing van die erediens is die volgende gevind wat 'n besliste indruk op die navorser gemaak het:

In die ongepubliseerde lesing (Lewende Erediens – Gedagtes oor praktiese erediensvernuwing: Eietydse prediking?) wat Johan van der Merwe op 3 Februarie 2004 aan die Universiteit van Oranje Vrystaat gegee het, wys hy daarop dat “praktiese erediensvernuwing” nie 'n ongekompliseerde saak is nie. Hy gaan verder en maak die stelling dat daar baie mooi gedink moet word oor wat by die liturgie ingesluit en wat weggelaat word (Van der Merwe 2004:1-2). Dit gaan om baie meer as om net die erediens meer “verbruikersvriendelik” en nie so “lewensvreemd” te maak nie. “Die erediens is die gesig van ons teologie.”

Na aanleiding hiervan is daar weer besin oor die gereformeerde spiritualiteit van die Nederduitse Gereformeerde Kerk (NG Kerk). Die volgende artikels het onder andere hiermee gehelp: Wat is Gereformeerde Spiritualiteit? (Smit 1988); Die eie-aard van die gereformeerde spiritualiteit (Jonker 1989); 10 stellings oor gereformeerde identiteit (*Die Kerkbode 10 Junie 2005:11*) en Erediens in Gereformeerde Styl (Burger 1999).

Die navorser is van mening dat dit die gereformeerde karakter (en die gereformeerde spiritualiteit) van die NG Kerk is wat die kerk onderskei van die sogenaamde “vernuwings-” en/of “charismatiese” kerke. Daarom behoort die gereformeerde spiritualiteit altyd as vertrekpunt gebruik te word wanneer daar verskillende moontlikhede ondersoek word om die erediens te vernuwe, veral met die ondersoek om die erediens as familie-erediens in te rig.

Hoewel daar heelwat geskryf is oor die familie en die erediens afsonderlik, is gevind dat daar min literatuur beskikbaar is rondom die inrigting van die erediens as familie-erediens. In sommige van die literatuur wat bestudeer is, is daar gefokus op sekere aspekte van die erediens en/of op spesifieke generasies. Hier word verwys na Calitz (2004) se MA verhandeling met die titel: 'n Praktiese Teologiese ondersoek na ... Die vrye lied as 'n wesenlike deel van die Gereformeerde kerklied in die Nederduitse Gereformeerde Kerk;

Barnard (1988) se artikel: Erediens en prediking met die oog op die bereiking van kinders; Nickols (2004) se MA verhandeling: Liturgie vir die kleuterkerk met die oog op 'n Godsbeleving en Codrington & Grant-Marshall (2004) se boek: *Mind the gap!* Vanuit hierdie werke is waardevolle inligting gekry. Tog het dit steeds nie die behoefte aangespreek om riglyne daar te stel om die erediens as familie-erediens in te rig nie.

Die ondersoek wat die navorser gedoen het, is in die Suid-Afrikaanse konteks oor hierdie onderwerp 'n eerste. Daarom kan slegs die basiese, naamlik die familie-erediens, aangespreek word as 'n beginpunt van ondersoeke binne die gedagte van 'n familiebediening.

As uitgangspunt word die vermoede gestel dat die erediens nie die hele familie (wat bestaan uit verskillende generasies) aanspreek nie. Die doel van hierdie ondersoek is om riglyne daar te stel waarvolgens die erediens ingerig behoort te word om die maksimum effek op die hele familie te verkry.

2. NAVORSINGSVRAAG

Watter konsepte speel 'n sleutelrol by die inkleding van die erediens om dit as 'n familie-erediens in te rig met die doel om die verskillende generasies wat die erediens bywoon, 'n ontmoeting met God te laat beleef?

3. DOELSTELLING

Die doelstelling van hierdie studie is om 'n praktykteorie daar te stel wat die predikant van die Nederduitse Gereformeerde Kerk binne die Suid-Afrikaanse konteks in staat sal stel om 'n familie-erediens sinvol te lei en sodoende die maksimum effek op die hoorders wat uit verskillende generasies bestaan, te bewerkstellig.

Vanuit die literatuurstudie is dit duidelik dat daar baie min literatuur beskikbaar is waar ten minste 3 generasies in een erediens, sinvol bereik word. Vanuit die navorser se praktiese ervaring as leraar en betrokkenheid by die Familie Gemeente Projek sowel as die gesprekke wat kwartaalliks deur die Diensraad vir Gemeente Ontwikkeling van die Noordelike Sinode se taakspan vir Families gereël word, is dit duidelik dat hierdie 'n probleem is wat in verskeie gemeentes voorkom.

Vanuit verskillende oorde word die belangrikheid van die familie in die geloofsvorming van kinders beklemtoon (De Vries 1994; Freudenburg & Lawrence 1998; Strommen & Hardel 2000) en die behoefte om ouers, laerskool- en hoërskool kinders (tienaers) saam in een familie-erediens te bereik.

Die erediens kan ook as die gesig van die gemeente beskou word en is dit die een plek waar die verskillende generasies saam die Here kan aanbid. Tog beleef kinders en tieners dikwels dat die erediens hulle nie aanspreek nie wat tot gevolg kan hê dat hulle kerklos raak en selfs begin twyfel aan hul geloof in God. Daarom is daar 'n dringende behoefte aan riglyne hoe 'n erediens ingerig behoort te word om die hele familie aan te spreek op so wyse dat die gereformeerde karakter van die kerk nie agterweë bly nie.

Met hierdie studie sal daar gepoog word om die behoefte aan te spreek. Vir die doel van die ondersoek, sal daar op die invloed van die volgende konsepte op die familie-erediens gefokus word:

1. Verskillende generasies;
2. Preekwerkgroepe;
3. Persoon van die prediker;
4. Erediens as familie-erediens;
5. Prediking;
6. Musiek en sang;
7. Gereformeerde spiritualiteit.

4. METODE

Die teologies-empiriese metode (Pieterse 1993a:52; Heitink 1993:105) word in die ondersoek gebruik. Die studieveld is kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie waarin die ontmoetingsgestaltes van God en mens, mens en mens, asook die oordrag en opbou van die Christelike geloof in die kerk en samelewing, bestudeer word. Uiteindelik moet hierdie studie die pastorale praxis bevorder in die lig van die eskatologiese dimensie van die Koninkryk van God. Alhoewel dit 'n Christelik-kommunikatiewe praxis vanuit 'n empiriese benadering bestudeer, is dit 'n teologiese vak met 'n eie teologiese identiteit. Hierdie empiriese benadering word vanuit 'n interpretatiewe paradigma beoefen. Interpretasie van empiriese gegewens en verklaring kan binne 'n breë hermeneutiese raamwerk maklik saamleef (Pieterse 1993a:187).

Volgens Pieterse (1993a:25; vgl. Van der Ven 1990) werk die Praktiese Teologie as handelingswetenskap, met 'n teologies-empiriese metode. Empiriese ondersoeke geskied deur distansiëring, objektivering en deur beskrywing, verkenning en verklaring of deur 'n kwalitatiewe inbeweeg in die leefwêreld van die respondente. Empiriese navorsing verloop ordelik en sistematies. Navorsingsdata word volgens 'n vaste en sistematiese metode ingesamel. Noukeurigheid en geldigheid is van die uiterste belang. By die empiriese benadering is daar ruimte vir sowel kwantitatiewe as kwalitatiewe ondersoeke binne die Praktiese Teologie, asook vir ander tipes, soos die teoretiese, historiese en literêre ondersoeke.

Vir enige empiriese ondersoek moet daar vooraf of ten minste aan die begin begrippe geformuleer word met die oog op die empiriese ondersoek (Glaser 1978; vgl. Nell 1996:9). Waar daar egter bestaande teologiese teorieë vir die praktyk is moet daar vir verdere ondersoek altyd weer teologiese konseptualisering gedoen word waardeur rigting gegee word aan die vrae in die empiriese ondersoek.

Praktiese Teologie is op die voetspoor van Schleiermacher die teorie van die praxis (Heitink 2003:4). Dit beteken dat 'n mens eers teologiese konseptualisering moet doen ten opsigte van die spesifieke handelingsveld. Konseptualisering loop uit op 'n teorie. 'n Teorie (ook van die praxis) bestaan uit begrippe of konsepte wat in relasie tot mekaar geplaas word met gewoonlik 'n kernbegrip of sentrale konsep waartoe die ander konsepte in die relasie is (vgl. Pieterse 1991:33; Van der Ven 1990). In die praktiese teologie word hierdie teorie van die praxis blootgestel, (in hierdie geval met 'n kwalitatiewe ondersoek), met die oog daarop om die invloed van die geleefde geloof en ervaring in die gewone lewe van mense op hierdie teorie vas te stel (vgl. Heitink 2003:4). Daardeur kan die konsepte van die oorspronklike teorie verstel of verryk word met die oog op 'n adekwate teorie vir die huidige praxis.

In hierdie studie is die doel om 'n konseptuele raamwerk, verryk deur die geleefde ervaring van families wat aan die liturgie deelneem daar te stel as teorie vir die huidige praxis van die familie-erediens.

Vir die doel van hierdie proefskrif, is dit noodsaaklik om te weet wat die families beleef in die eredienste en wat volgens hulle mening die hele familie sal aanspreek binne die erediens. Die families sal dus meewerk om die erediens te ontwikkel in 'n egte familie-erediens in die lig van die gereformeerde teologie. Daarom is besluit om van teologies-empiriese navorsing gebruik te maak. In hierdie studie sal van 'n kwalitatiewe ondersoek gebruik gemaak word, omdat onderhoude met die families gevoer sal word.

5. VOORLOPIGE AFBAKENING

Na aanleiding van die graad MA Teologie (Wagner-Ferreira 2005) wat die navorser verwerf het, het dit na vore gekom dat daar 'n behoefte is aan riglyne vir die inkleding van die erediens as familie-erediens. Daarom is families

genader om deel te neem aan die empiriese ondersoek (Nederduitse Gereformeerde (NG) Gemeente A).

Dieselfde ondersoek is ook in 'n ander gemeente (NG Gemeente B) gedoen wat nie betrokke is by die Taakspan vir Families van die Noordelike Sinode nie en in 'n ander Ring as eersgenoemde gemeente val. Hier is 'n oordeelkundige steekproef geneem deur die leraar van die gemeente te vra om twee families uit te wys wat uit ten minste twee generasies bestaan.

6. WOORDKEUSE

Daar word 'n keuse uitgeoefen om eerder te praat van “familie” as “gesin”, aangesien die opvoeders van kinders in die samelewing vandag veel meer as net 'n vader en/of moeder is.

The family is defined as a group of persons united by the ties of marriage, blood, adoption or cohabitation, characterised by a common residence (household) or not, interacting and communicating with one another in their respective social roles, maintaining a common culture and governed by family rules.

(National Family Policy February 2006:6)

Daar kan 'n wye verskeidenheid versorgers in die familie wees soos byvoorbeeld grootouers, ouers van dieselfde geslag of ander familielede. Selfs kinders kan aan die hoof van 'n familie staan (National Family Policy February 2006:6; Manual for Marriage Preparation and Marriage Enrichment 2007:13).

Verder word dit duidelik vanuit die Bybel aangetoon dat families daar nie net beperk was tot die ondersteuning en begeleiding van die kerngesin nie, maar veral daarop gefokus het dat mense hulle verantwoordelikheid teenoor die breër sosiale gemeenskap moes nakom (Van der Watt & Thesnaar 2005:5).

Op grond van bogenoemde is besluit om die woord “familie” eerder as die woord “gesin” te gebruik. Daarom sal na familie-erediens eerder as gesinserediens verwys word.

7. TEOLOGIESE FUNDERING

Die verbondsteologie word as teologiese fundering vir die familie-erediens gebruik. Die feit dat God die kind reeds van die begin af in die verbond insluit beteken dat die kind deel behoort te wees van die erediens. Die verbond is in wese ‘n vaste verhouding tussen God en die familie (gesin) as verbondsfamilie (verbondsgesin), soos gesien in die kinderdoop. Hier word verwys na Johan Heyns (1981) se boek: *Dogmatiek*, sowel as die boek van Adrio König (1986): *Die doop as kinderdoop en grootdoop* en die boeke van Cas Vos (1996c & 1996d): *Die volheid daarvan I en II*.

In baie gemeentes word daar verskillende dienste vir die verskillende generasies gehou. Die vraag kan gevra word of dit die beste moontlikheid is in die lig van die verbondsteologie. In die Nuwe Testament is daar geen voorbeelde van God wat net met ‘n individu alleen werk nie (De Vries 1994:166). Wanneer ‘n persoon tot bekering kom, word hy/sy byna onmiddellik aan ‘n familie verbind (Hand 16:33, 1 Kor 1:16). Die kind is vir die kerk ‘n geleentheid. Dit is ‘n geleentheid en ‘n voorreg om ‘n verbondskind tot ‘n belydende lidmaat te begelei. Al is die kinders voorskools, is hul steeds deel van die verbondsgemeenskap. Dit beteken dat die kind saam met sy/haar ouers die erediens moet bywoon. Dit gaan dus hier om ‘n emosionele ervaring wat ‘n invloed op die kind uitoefen (Vos 1996d:303; vgl. Feenstra 1981:130).

Die doopformulier herinner ons ook daaraan dat God die kind reeds van die begin af in die geloofsfamilie inlyf (Handboek vir die Erediens 1991:60; vgl. Vos 1996d:303). Kinders is nie tweedeklas lidmate nie. Hulle is die kerk van vandag, nie die kerk van môre nie.

Die basiese inhoud van die verbond is dat God uit genade in gemeenskap met sy volk leef (en in gemeenskap met alle mense wil leef), hulle seën en bewaar, hulle lei en vermaan. Die verbond het God nooit met 'n enkeling gesluit nie. Abraham en sy nageslag word opgeroep om God se verbond te hou (Heyns 1981:219; Vos 1996c:98).

Die nageslag van Abraham met wie God die verbond gesluit het sal ook vir Hom 'n volk wees. Hulle sal nie 'n groep los individue of onafhanklike stamme van mekaar wees nie, maar as een volk georganiseer word met 'n eie land, eie teokratiese wetgewing, eie stilering van die lewe – 'n heilige volk onder ander onheilige volke. Lede van die verbond word dus tot 'n volk georganiseer: In die Ou Testament was dit Israel, in die Nuwe Testament, in aansluiting by die historiese heilshandeling met Israel, die kerk van Christus (Vos 1996c:96-99; Heyns 1981:218).

Die verbond beteken in wese 'n vaste verhouding tussen God en die familie as verbondsfamilie (soos gesien in die kinderdoop). Maar ook 'n vaste verhouding met die gemeente as familie van God in Christus. In die lig hiervan is dit duidelik dat die ouers en grootouers, asook ander lede van die geloofsfamilie, 'n bydra kan en moet maak in die lewe van jong gelowiges (dooplidmate).

8. PROBLEEMSTELLING

In die lig van die gereformeerde teologie bestaan daar nog nie riglyne op grond van ondersoek om die erediens so in te klee dat dit die behoeftes van die verskillende generasies in 'n familie-erediens (een gesamentlike erediens) aanspreek nie. Die probleem is dus dat die verskillende generasies meestal

apart in die erediens geakkommodeer word, of dat die kinders en tieners nie in die erediens aangespreek word wanneer die familie die eredienste bywoon nie.

9. DOELSTELLING

Die doel is om ondersoek te doen na die konsepte wat 'n rol speel in die erediens sodat die hele familie in die familie-erediens geakkommodeer en aangespreek kan word.

10. VERLOOP VAN DIE ONDERSOEK

Teologiese konseptualisering en empiriese ondersoek (kwalitatief).

Hoofstuk 1: Teologiese skrywe: Familiebediening in die gemeente – konseptuele raamwerk.

Hoofstuk 2: Teologiese skrywe: Erediens en Prediking – konseptuele skrywe.

Hoofstuk 3: Kwalitatiewe empiriese ondersoek.

Hoofstuk 4: Wisselwerking tussen teologiese konseptualisering en empiriese resultate wat uitloop op 'n voorgestelde praktykteorie.

SUMMARY

This study is about a conceptual framework in order to assist a minister to ensure that the whole family (consisting of different generations) is addressed in the same family service. In many churches different services are held for different generations while, when the family attend a service, the children and teenagers mostly feel that they are not addressed.

Children are part of the family of God and should attend the church service with their parents or caretakers. They are the child's mentors in more than one way and should also guide them to live their lives as Christians. Church leaders increasingly realise that what is happening in the life of a child is directly related to what is happening, or not happening, at home. Leaders recognise that in order to pass on the faith from generation to generation, a new paradigm of ministry is needed – one that is holistic and connects children, youth, family, congregation, community and culture.

The generation theory is a tool to help a minister to understand the family members better. It is not a mechanism to label people. It is more like a dipstick into a period of time that groups people who tend, generally speaking, to think and act in a similar manner under certain conditions. With understanding comes insight as well as vision, and problem-solving may follow.

A sermon group where families are invited to discuss the Scripture reading as well as the message of the text before and after the sermon may help the minister to address the whole family. The sermon group will enhance communication and understanding. It may also help with the building of relationships between the different generations within the family as well as with the minister.

Praise and worship plays an important role in the family service. Traditional worship is word-driven and punctuated by organ music. Contemporary

worship is music-driven with pianos, drums and guitars. In order to accommodate all the generations an integrated style is a possibility to explore. This style integrates all the music instruments and songs of the different generations. In a family service worship should link each part of the liturgy in such a way that the reformed character of the service is not neglected.

The sermon in a family service, as well as the whole service itself, should be short. The minister should use ample metaphors and visual material in the sermon. It is also important to use simple language (and seldom theological terms) in order to facilitate better understanding amongst the children and teenagers.

The person of the minister plays an important role in a family-service. There is always a minister who conducts the service. An honest, transparent and trustworthy minister's message will be accepted by all generations, even if he/she might not be the best orator.

After studying the literature, empirical research was conducted. The original conceptual framework was enriched and broadened by the life-experience interviews of the families regarding the church service.

KEY WORDS

Family service

Sermon group

Reformed theology

Person of the minister

Families

Sermon

Praise and worship

Generation theory

Family friendly church

Empirical research